

KVARTÉRNÍ SEDIMENTY NA LISTU KYJOV 34-221

Quaternary sediments on the sheet Kyjov 34-221

PAVEL HAVLÍČEK

Český geologický ústav, Klárov 3/131, 118 21 Praha 1

(34-22 Hodonín)

Key words: Quaternary sediments, Malacofauna, Stratigraphy, Landslides

V rámci projektu geologického výzkumu a mapování 1 : 25 000 jsme s kolektivem mapérů M. Bubíkem, P. Čtyrkokým, Z. Novákem a P. Petrovou podrobně studovali mj. i kvartérní sedimenty, a to na celém území listu Kyjov 34-221. Kromě toho jsem průběžně dokumentoval příležitostné výkopy na celém území listu Hodonín 34-22 pro potřeby geologického mapování v příštích letech (výkopy Telecomu, vodovod a kanalizace ve Strážnici, kanalizace Vacenovice – Bzenec atd.), včetně odběrů vzorků na mikropaleontologické výzkumy a studium těžkých minerálů a zrnitosti navátých písků.

Antropogenní uložení se nacházejí na mnoha místech jednak v podobě skládek komunálního odpadu, jednak v podobě rozvezené haldy hlusiny z lignitových dolů. Plošně rozsáhlejší, ale málo mocné, jsou jen v centru Kyjova a na zámku v Miloticích. Naopak největších mocností dosahují z. od Svatobořic-Mistřína, kde vyplňují údolí.

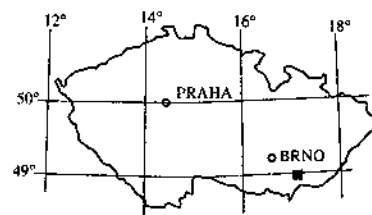
Nejmladší výplň drobných depresí v údolních nivách Kyjovky a Hruškovice jsou organické sedimenty (rašeliny, slatiny a gyttje). Na 15 ha rozsáhlé lokalitě Svatobořic-Mistřín začala tvorba těchto 2,30 m mocných sedimentů ve středním holocénu (na rozhraní boreálu a atlantiku) a pokračovala až do subrecentu (SVOBODOVÁ 1997).

Fluviální hlinito-písčité sedimenty o průměrné mocnosti 1–2 m jsou holocenního stáří. Tyto šedohnědé, humózní, převážně jemnozrné sedimenty vyplňují údolní nivy Kyjovky, Hruškovice, Bukovanky, Hovoranského a Šardického potoka. V jejich podloží jsou často fluviální písčité štěrky svrchnopleistocenního až holocenního stáří, vyplňující dna údolních niv.

Deluviofluviální sedimenty, rovněž holocenního stáří, vyplňují drobnější, periodicky protékaná údolí. Tyto smíšené sedimenty jsou převážně tmavěji šedohnědé, písčito-hlinité, s různým obsahem humusu. Místy, při vyústění do údolních niv, tvoří drobnější výplavové kužele.

Deluviální sedimenty vznikaly prakticky po celý kvartér. Větší mocnosti a rozsah těchto sedimentů nacházíme na jv. svazích Babího lomu u Strážovic, s častou příměsí exotických valounů z konglomerátů ždánicko-hustopečského souvrství a jemnozrnější svahoviny, např. u hřbitova v Sobůlkách. Na jižním svahu Dlouhé úhle (kóta 327 m n.m.), jv. od Nenkovice, byla zjištěna v deluviálních písčitých jílech blíže neurčená, přemístěná sprašová malakofauna.

Spraše a sprašové hlíny, převážně svrchnopleistocenního stáří, jsou místy až 10 m mocné a poměrně rozsáhlé, zejména mezi obcemi Hovorany, Želetice, Kyjov a Vlkoš.

Tyto světle hnědé, slabě písčité sloupcovité odlučné eolické sedimenty, často s hojnými pseudomyceliemi a cicváry CaCO_3 , jsou někdy těžko odlišitelné od zvětralých podložních pannonských a paleogenních sedimentů. Dosavadní výzkumy ukázaly, že písčito-prachovitá eluvia sedimentů ždánicko-hustopečského souvrství mají na rozdíl od spraší jen rezavější odstíny, zatímco prachy pannonu mají zelenavé odstíny. Toto subjektivní rozlišování ztěžuje i přítomnost pseudomycelií a cicvárů CaCO_3 jak ve spraších, tak i eluviích. Často jediným vodítkem k bezpečnému určení spraší je přítomnost sprašové malakofauny (*Pupilla* sp., *Succinea oblonga* atd.), nebo ostré rozhraní vůči jednoznačným podložním tercierním sedimentům (soliflukce, resedimentované štěrčky, zvrstvení atd.).

Naváté písky, rovněž svrchnopleistocenního stáří, jsou rozšířeny s. od Dubňan a mezi Svatobořicemi-Mistřínem a v. okrajem mapy, podél údolních niv Kyjovky a Hruškovice. Jsou to žlutohnědé, jemně až hrubě zrnité eolické sedimenty, s výraznou převahou křemene nad živci. Zejména v lese sv. od Milotic vytvářejí drobné duny. Jejich povrch je stabilizován proti současné větrné erozi uměle vysázenými jehličnatými lesy.

Smíšené deluvioeolické sedimenty byly zmapovány na j. okraji Šardic. Jde o písčité spraše a sprašové hlíny s polohami a vložkami hrubozrnějších písků, kopírujících reliéf terénu.

Fluviální písčité štěrky středopleistocenního stáří jsou jen v reliktech zachovány v okolí a ve Svatobořicích-Mistříně podél Kyjovky a pravděpodobně i sz. od Skoronic jako reliktní terasy(?) Hruškovice. Jsou jen obtížně rozlišitelné od zvětralých pannonských štěrků, které se mohou druhotně „obohacovat“ a akumulovat na povrchu. Na rozdíl od pannonských štěrků, kvartérní by neměly mít vápnité povlaky na povrchu. Jde o petromiktní štěrky se subangulárními až poloaoblenými valouny, s převahou odolnějších flyšových hornin. Báze těchto terasových reliktních se pohybují mezi +5 až +10 m a +15 až +20 m relativní výšky.

Sesuvy. Významným morfologickým fenoménem v oblasti flyše, především na česko-zaječské zóně, jsou plošně rozsáhlejší sesuvy jz. od Stavěšic a ssv. a v. od Strážovic. Zejména sesuv postihující silnici i okolí na sv. okraji Strážovic a svah j. od silnice je stále aktivní.

Literatura

SVOBODOVÁ, H. (1997): Die Entwicklung der Vegetation in Südmähren (Tschechien) während des Spätglazials und Holozäns – eine palynologische Studie. – Verh. Zool.-Bot. Ges. Österreich 134 (1997), 317–356. Wien.

KVARTÉRNÍ SEDIMENTY NA MAPĚ 14-412 ŠUMPERK

Quaternary sediments on the map 1 : 25 000 sheet 14-412 Šumperk

(14-41 Šumperk)

OLDŘICH HOLÁSEK

Český geologický ústav, Klárov 3, 118 21 Praha 1

Key words: Quaternary, Stratigraphy, N Moravia

Kvartérní sedimenty se zachovaly ve větším rozsahu pouze v údolí řeky Moravy a v okolí Šumperka. Geneticky jde o sedimenty fluviální, eolické, deluviální, deluviofluviální a antropogenní, které stratigraficky náležejí do svrchního pleistocénu až holocénu (HOLÁSEK in KOVERDYNSKÝ et al. 1996, HOLÁSEK in OPLETAL et al., zpracováno).

PLEISTOCÉN

Plošně nejrozšířenější tzv. hlavní terasa (střední pleistocén) v Hornomoravském úvalu prokazatelně zasahuje až do zábřežské kotliny k Bohutínu. Leží na spodnopleistocenních písčitéch štěrčích nebo na neogenních sedimentech. V jejím nadloží spočívají sprašové hlíny, eventuálně mladší svrchně pleistocenní terasa často zakrytá holocenními náplavy (RŮŽIČKA 1969, 1973; MARTINCOVÁ - KÁŇOVÁ 1977).

Na území mapy patří zřejmě do svrchního pleistocénu také spodní část fluviální terasy vyplňující údolní nivu řeky Moravy. V jejím nadloží leží holocenní náplavy spolu s redeponovanou svrchní částí této terasy. Stratigrafické rozhraní mezi těmito sedimenty ale stanovit nelze. Terasu charakterizují převážně písčité štěrky, místy hlinité nebo jílovité, s nepravidelnými polohami písků a ve spodní části s balvanitou příměsí nebo balvanitými štěrky. Zřejmě jde o nevytřídněný sediment svědčící o rychlé sedimentaci.

Celková mocnost výplně údolní nivu Moravy se zde pohybuje v rozmezí 4–9,4 m, v místě patrně přehlouběného koryta 10–13,9 m. Není vyloučeno, že vlastní výplň přehlouběného koryta od Rudy nad Moravou dále po proudu toku může náležet do středního pleistocénu a představovat tak úzkou souvislost s geomorfologickým vývojem zábřežské kotliny v jižním sousedství mapy.

Pleistocenního stáří je též fluviální terasa Desné spočívající na silně zvětralých a kaolinizovaných rulách, která je překryta deluviálními sedimenty. Byla ověřena několika

vrty s. od Šumperka při v. okraji mapy (PELOUŠEK 1970). Charakterizují ji proměnlivě jílovité, svrchu zabliněné, vertikálně se střídající polohy jemně a středně zrnitých písků s polohami písčitého štěrku o celkové mocnosti 8,4–9 m. Štěrky tvoří zejména křemen, světlé ruly, méně amfibolity.

Spraše a sprašové hlíny (svrchní pleistocén – würm) vytvářejí závěje a návěje na mírně ukloněných svazích v Šumperku a jeho bližším okolí. Výrazně převažují sprašové hlíny nad sprašemi a celkově lze konstatovat, že zdejší eolické sedimenty mají netypický vývoj. Jsou velmi proměnlivé jak litologicky, tak i z genetického hlediska. Většinou jsou to žlutohnědé až narezivěle hnědé, jílovitopísčité až jílovité hlíny, místy s velmi kofřavým obsahem úlomků křemene a metamorfovaných hornin od několika mm do 4 cm. Tyto hlíny často nepravidelně přecházejí směrem do svahu do deluviálně-eolických až deluviálních sedimentů. Rovněž v jejich podloží mnohdy spočívají svahové sedimenty. Mocnost eolických uloženin je místy značná: 6,7–11,1 m (Šumperk), 7–14 m (Temenice), jak uvádějí PROSTĚJOVSKÁ (1957) a PELOUŠEK (1972).

Předpokládané rozhraní mezi eolickými a deluviálními sedimenty bylo provedeno morfologicky.

